

تبیین فلسفی مقام های بهشتی با توجه به آیات قرآن کریم

فرح رامین، معصومه بیرانوند

۱- دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه قم، f.ramin@qom.ac.ir

۲- دانش آموخته ی کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه قم، masoumehbeiranvand@gmail.com

چکیده

ایمان به معاد، وجود جهنم و بهشت و نظام کیفر و پاداش، یکی از عوامل مهم رشد نفس انسانی است. فیلسوفان با اعتقاد به دو بعدی بودن انسان، سعادت و شقاوت نفوس را در گرو چگونه زیستن آدمی می دانند. در این میان ادیان توحیدی بر وجود عالمی به نام بهشت که نیکوکاران در آن زندگی جاوید دارند، اتفاق نظر دارند. اما درباره ی نوع و کیفیت پاداش های بهشتی - نعمت ها و مقام ها- اختلاف نظر فراوانی وجود دارد. این تحقیق بر آن است که با روش توصیفی-تحلیلی به تبیین فلسفی این امر بپردازد. مراد از تبیین فلسفی در این نوشتار به کار بردن روش های عقلانی و اصول فلسفی در تفسیر آیات قرآن، با توجه به تفاسیر فلسفی می باشد. بهشتیان علاوه بر بهره مندی از نعمت های بهشتی، از مقام های بهشتی برخوردار می شوند. با توجه به معانی مقام، سه نوع تقسیم بندی برای مقام ها، صورت گرفته است که با ملاک صاحبان مقام، به مقام انسان های کامل، شهدا، پیشتازان تقسیم و به اعتبار درجات و طبقات بهشتی به مقام فردوس، جنت المأوی، دارالسلام و جنت نعیم تقسیم می گردد و قسم دیگر این مقام ها به اعتبار خاص و عام بودن آن، مقام رضوان، لقاء و قرب الهی را شامل می شود. این نوشتار با فاصله گرفتن از جنبه ی عرفی، نگاهی نو به مبحث معاد دارد و مقامات بهشتی را، با توجه به تفاسیر فلسفی، تبیین می کند و سعی در هماهنگ نشان دادن مباحث فلسفی با آیات قرآن دارد.

واژگان کلیدی: معاد، مقام های بهشتی، تبیین فلسفی

مقدمه

کنون تدوین نشده است و در میان رساله های دانشجویی نیز، رساله ای با این موضوع یافت نشد و این امر ضرورت تحقیق با چنین موضوعی را آشکار می سازد.

معنای مقام: در لغت نامه ی دهخدا واژه ی مقام، به محل اقامت، جای ایستادن، منزلت، شأن، اعتبار و درجه، معنا شده است و در فرهنگ علوم عقلی تعبیری عرفانی برای مقام مطرح شده و این واژه را به منزلت و مرتبتی که بنده به واسطه ی آداب خاصی به آن می رسد و از طریق تحمل سختی و مشقت به آن نائل می شود، تعبیر کرده اند و مقام هر کس را موضع اقامت اومی دانند که پس از حصول آداب و مبادی خاص به آن می رسد و اگر مقام را به معنای اقامت و داخل شدن در نظر بگیریم، این مقام بر اثر شهود برای شخص به دست می آید. [۱] با توجه به معانی مطرح شده درباره ی این واژه، مقامات بهشتی را می توان بر اساس مراتب بهشت، خاص و عام بودن مقام ها و صاحبان مقام، تقسیم کرد. در مورد مقامات بهشتی و نحوه ی تقسیم بندی آن بر اساس معیارهای متفاوت، ذکر این نکته ضروری است که این تقسیم بندی به حصر عقلی نیست و ممکن است مراتب

بهشت مفهومی است که در بیش تر مذاهب معتقد به حیات پس از مرگ، وجود دارد و مکانی است که نیکوکاران، پس از مرگ در آن جاودانه می شوند، از دیدگاه قرآن کریم، با پایان یافتن این جهان و وقوع رستاخیز، مؤمنان و پرهیزکاران سرانجام به سرایی جاویدان به نام «جنت» می روند و به زندگی خود ادامه می دهند. فیلسوفان نیز در مباحث فلسفی خود، سرگذشت انسان ها بعد از مرگ را پیش کشیده و بر بقای نفس، سعادت و شقاوت نفوس، به اعتبار چگونه زیستن انسان ها در این عالم، برهان آورده اند و برخی از آنان، در تفاسیر فلسفی خود به این امور پرداخته اند. در مورد پیشینه ی تفاسیر فلسفی، با بررسی منابع مختلف به این نتیجه رسیدیم که بیش ترین تفاسیری که با منظر فلسفی به تفسیر قرآن پرداخته اند، تفسیر فی القرآن الکریم مآصدرا، تفسیر المیزان علامه طباطبایی (ره)، تفسیر تسنیم علامه جوادی آملی، تفسیر انوار درخشان علامه همدانی، تفسیر کبیر فخر رازی و تفسیر مخزن العرفان بانو امین می باشد.

با وجود نگاه فلسفی به قرآن در موارد خاص، پژوهشی که به طور مستقل، به تبیین فلسفی آیات و نعمت های بهشتی بپردازد، تا